

**“Azərbaycanda innovasiya siyasətinin
effektivliyinin artırılması yolları”**

Kənan Aslanlı

kenan.aslanli@yahoo.com

Bakı, 04.07.2017

Araşdırma sualları və metodlar

- *(i) İnnovativ fəaliyyət necə təşviq edilməlidir və hökumətin innovasiya siyasətinin məqsədləri və alətləri nələr olmalıdır?*
- *(ii) Azərbaycan kimi təbii resursdan asılı ölkədə effektiv innovasiya siyasəti üçün risklər və imkanlar nələrdir?*
- *(iii) Güclü innovasiya siyasəti modelinin elm-təhsil və maliyyələşmə kimi komponentləri üzrə hansı işlər görülməlidir?*
- *Tədqiqat metodları kimi masa araşdırması, statistik müqayisəli təhlil və ekspert intervyusu metodlarından istifadə edilib.*

STRUKTUR

- **ƏSAS ANLAYIŞLAR**
- **GÖSTƏRİCİLƏR (BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ)**
- **MÖVCUD İNNOVASIYA SİYASƏTİ**
- **ALTERNATİV SİYASƏT TƏKLİFLƏRİ**

ANLAYIŞLAR

Innovasiya nədir?

Innovasiya cəmiyyətə, dövlətə və özəl sektorun dominant olduğu bazara əlavə dəyər yolu ilə fayda qazandıracaq yeni və ya tamamilə təkmilləşdirilmiş məhsul, proses, marketing həlli və təşkilati menecment yeniliyidir.

Innovasiya konseptinin 4 istiqaməti və nümunələr

	Yeni məhsul (məsələn, smartfon)		Marketing yeniliyi (məsələn, yeni qablaşdırma)
	Yeni proses (məhsulların bar kodla satışı)		Təşkilati idarəetmə yeniliyi (məsələn, işçilərin təlimi)

Milli İnnovasiya Sistemi

- İnnovasiya strategiyasının komponenti olan **Milli İnnovasiya Sistemi** (MİS) ölkənin sərhədləri daxilində yeni və iqtisadi faydalı bilginin işlənməsi, istifadəsi və yayılması prosesində qarşılıqlı əlaqədə olan elementlərin və münasibətlərin məcmusudur.
- MİS ölkədə bilginin əldə edilməsi, yaranması, yayılması və istifadəsinin effektivliyini təmin edir. İnnovasiya yüksək texnologiya (*high tech*), tədqiqat və işləmə anlayışları ilə birbaşa bağlıdır.

İnnovasiya siyasəti nədir?

- İnnovasiya siyasəti iqtisadi artım, məhsuldarlıq artımı, məşğulluq və rəqabətlik məqsədlərinə çatmaq üçün innovasiya prosesinə (məhsul və proses innovasiyalarının inkişafı və tətbiqi) təsir edən dövlətin yanaşmalar və tədbirlərinin toplusudur.
- Dövlət özünün innovasiya siyasəti ilə innovasiya prosesi və fəaliyyət-lərinin tədqiqat infrastrukturunu, investisiya, bazara çıxış və ticariləşmə, tənzimləyici mühit və texnologiya transferi aspektlərindəki problem-lərin həllinə stimül verməlidir.

GÖSTƏRİCİLƏR (BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ)

İnnovasiyalı iqtisadiyyatın 8 göstəricisi

Kateqoriya	İndikator	Azərbaycanın göstəricisi (2015)
Nəticə (Output)	Fundamental və tətbiqi tədqiqat (R&D) xərcləmələri	123.23 milyon manat
Nəticə (Output)	Fundamental və tətbiqi tədqiqat (R&D) sektorunda çalışanların sayı	23.093 nəfər
Nəticə (Output)	Rezidentlərin patent müraciətlərinin sayı	168
Resurs (Input)	Ölkəyə və ölkədən birbaşa daxili investisiya axını və stoku (ÜDM-ə nisbətdə)	7.63% / 6.05%
Resurs (Input)	Ali təhsil müəssisələrini bitirən məzunların sayı	29333
Resurs (Input)	Elmtutumlu ("Knowledge – Intensive") iqtisadi fəaliyyətlərdə məşğul əhəlinin sayı	59.600
Resurs (Input)	Xaricdən daxil olan lisenziya və patent gəlirləri	-----
Resurs (Input)	Yüksək texnologiyalar ixracının xüsusi çəkisi	0.7%

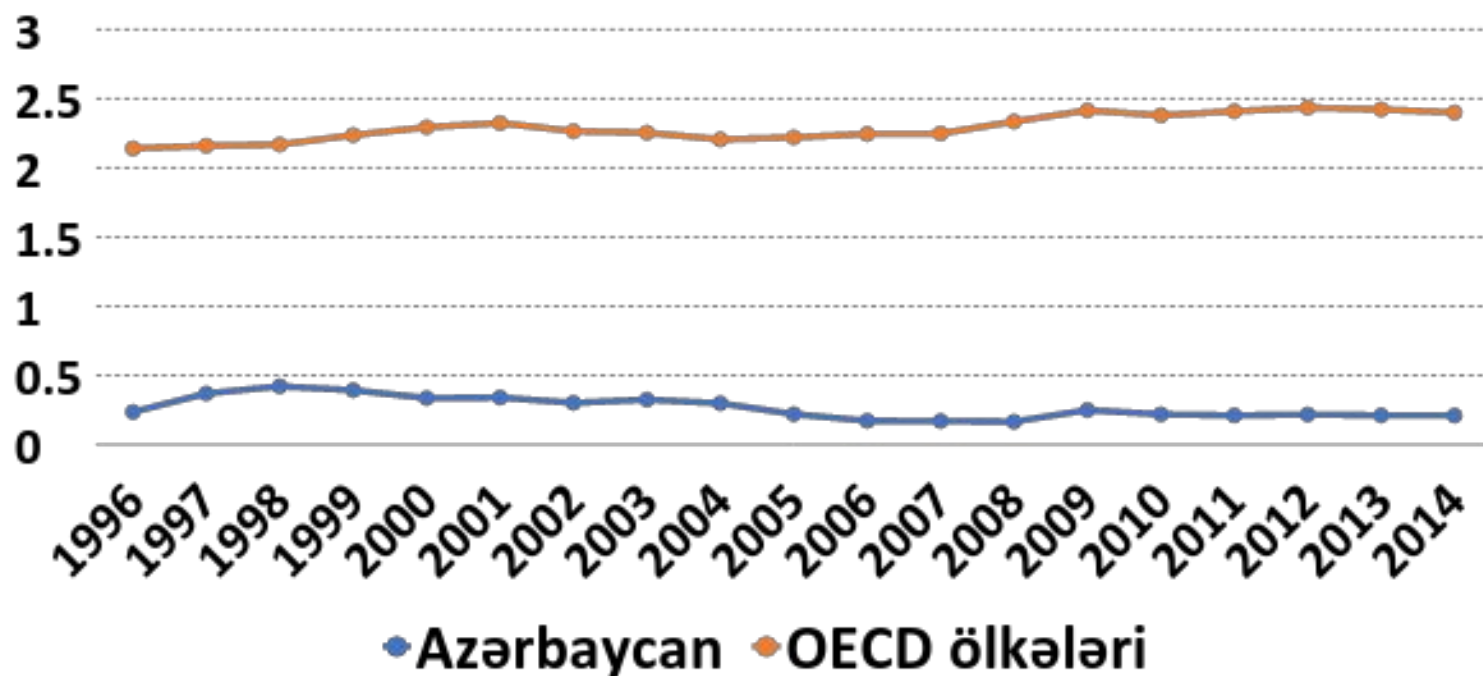
Azərbaycan Qlobal İnnovasiya İndeksində (*Global Innovation Index*) 2016-cı ildə 128 ölkə arasında 85-ci olub.

Qlobal Rəqabətlik İndeksinin (*Global Competitiveness Index 2016-2017*) patent müraciətləri alt-kateqoriyasında 138 ölkə arasında 80-ci yeri tutub.

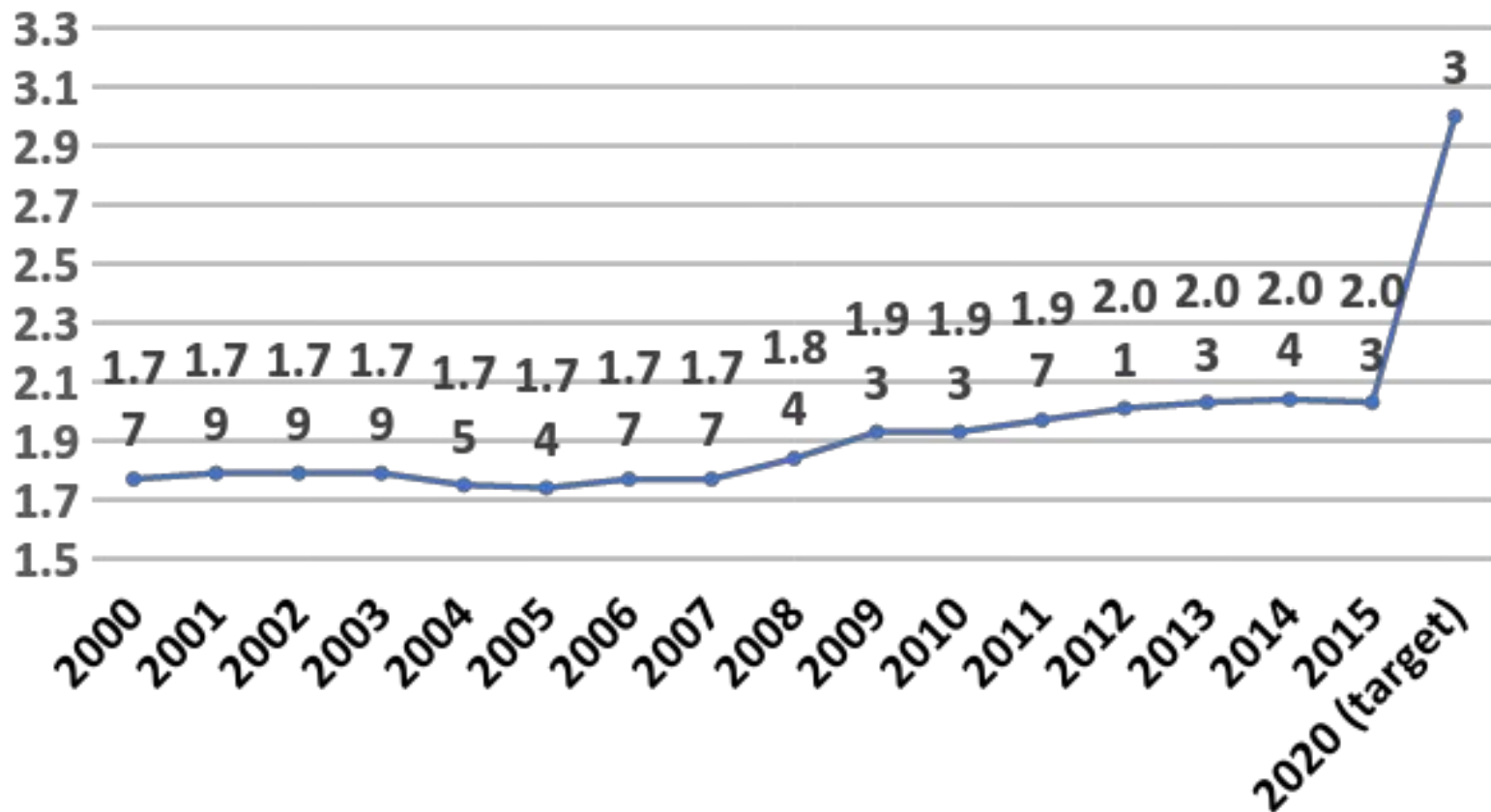
Azərbaycanda əsas innovasiya göstəriciləri

- Tədqiqat və işləmələri yerinə yetirən təşkilatların sayı 2015-ci ildə **141** olmuşdur.
- Azərbaycanlı tədqiqatçıların yarıya yaxını (47%) yaşı 50-dən yüksək olan, **25%-i isə yaşı 60-dan yuxarı olan şəxslərdir.**
- 2015-ci ilin sonuna tədqiqat və işləmələri yerinə yetirən təşkilatların sektorlar üzrə bölgüsündə 64.1% dövlət, 28.3% ali təhsil sektoru (**toplam 92.4%-i dövlət təşkilatları**) və 7.6% isə sahibkarlıq sektorunun payına düşür.
- 2015-ci ildə tədqiqat və işləmələrə çəkilən ümumi xərclər isə **123.2 milyon manat** olub (98%-i daxili xərclər) ki, bu da həmin il üçün **qeyri-neft ÜDM-nin 0.36%-nə** bərabərdir.
- 2015-ci ildə yerinə yetirilmiş elmi-texniki işlərin həcmi 116.6 milyon manat olub ki, bunun da daha **böyük hissəsini (47%) fundamental tədqiqatlar** təşkil edib. Daha az qismini isə tətbiqi tədqiqatlar, layihə-konstruktor və texnoloji transfer işləri təşkil edib.
- Tədqiqat və işləmələrdə istifadə olunan əsas vəsaitlərin həcmi isə 2015-ci ildə cəmi 114 milyon manat olub. Tədqiqat və işləmələrə çəkilən daxili xərclər **daha çox büdcə vəsaitindən (71%)** ibarətdir.

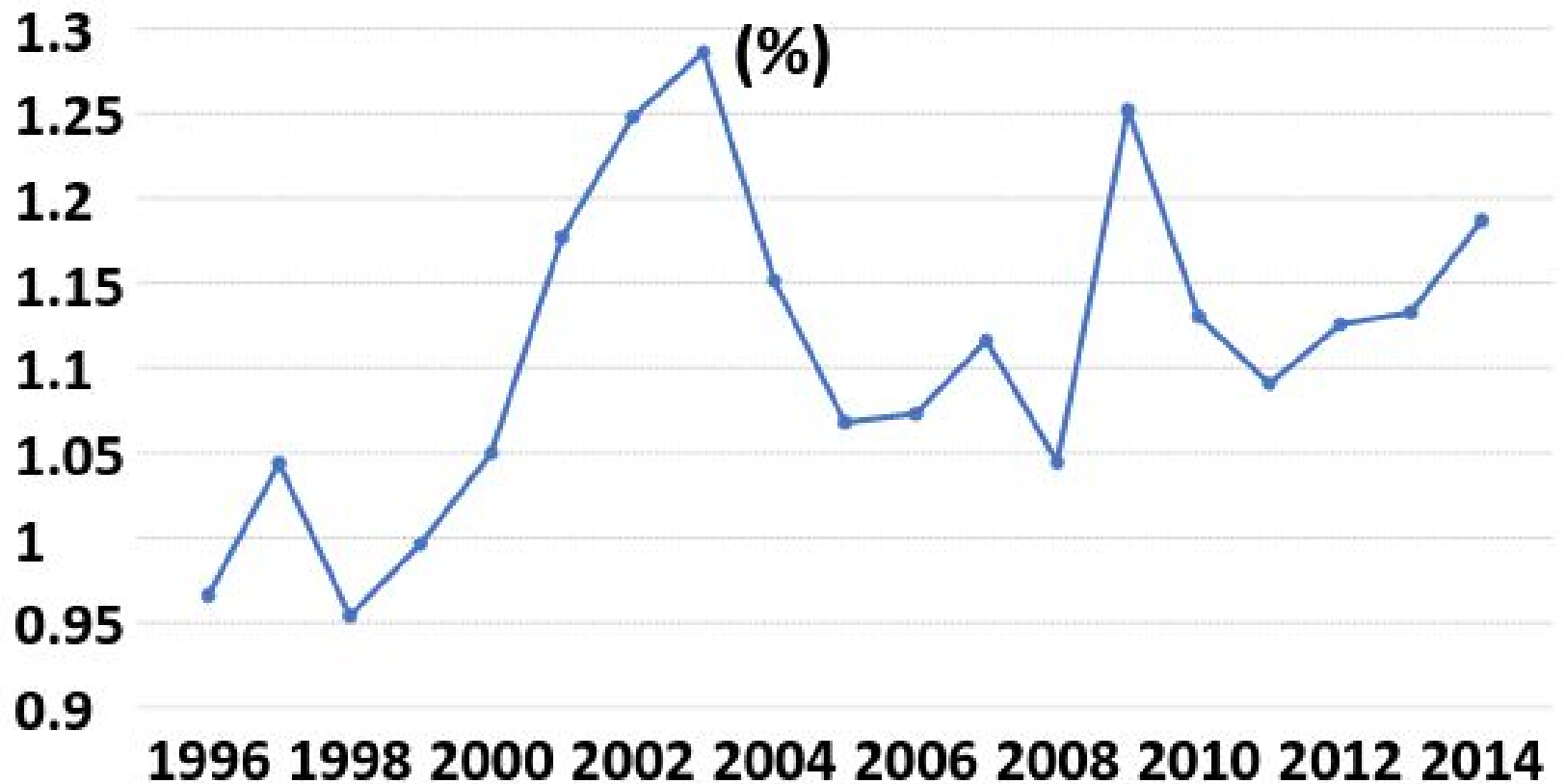
Tədqiqat və işləmə (prototip inkişafı, "R&D") xərcləmələrinin ÜDM-də payı

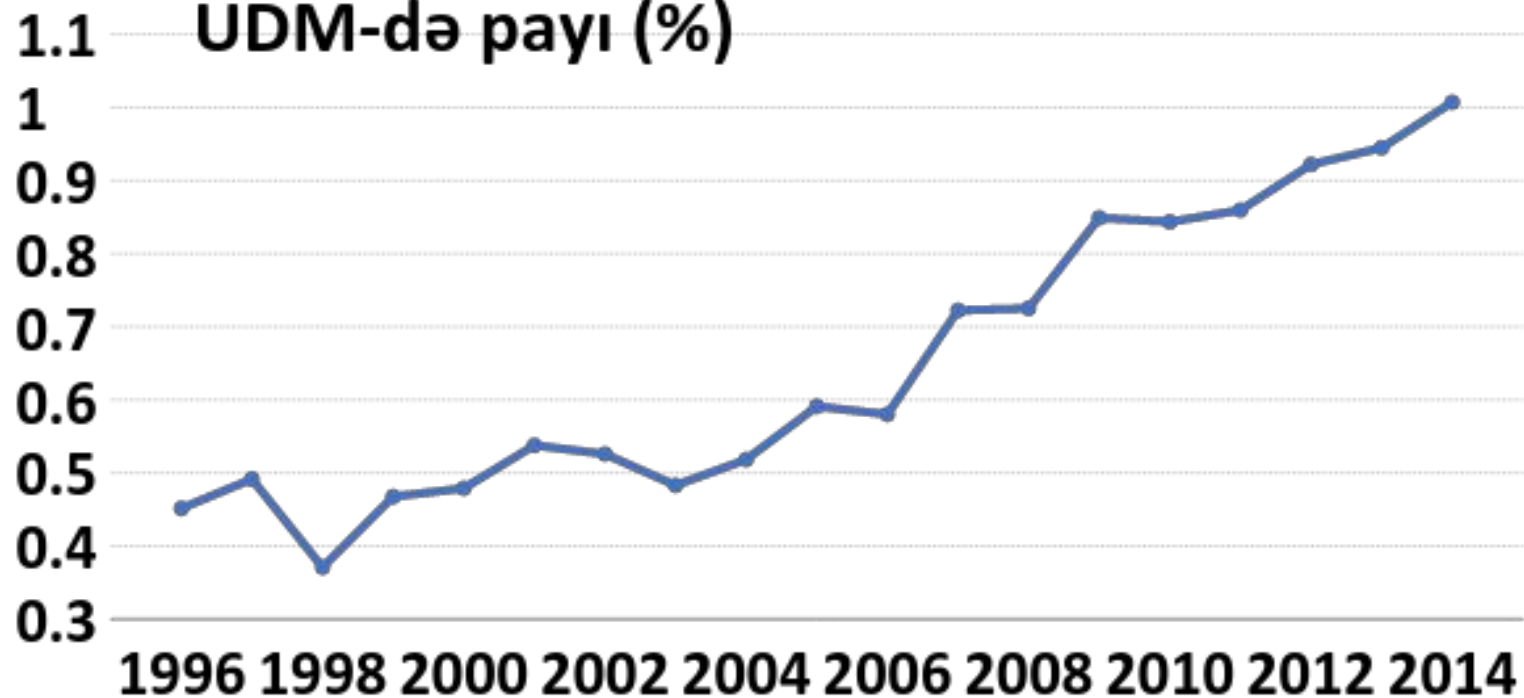
AB-də "R&D" və ya innovasiya xərclərinin ÜDM-ə nisbəti (%)

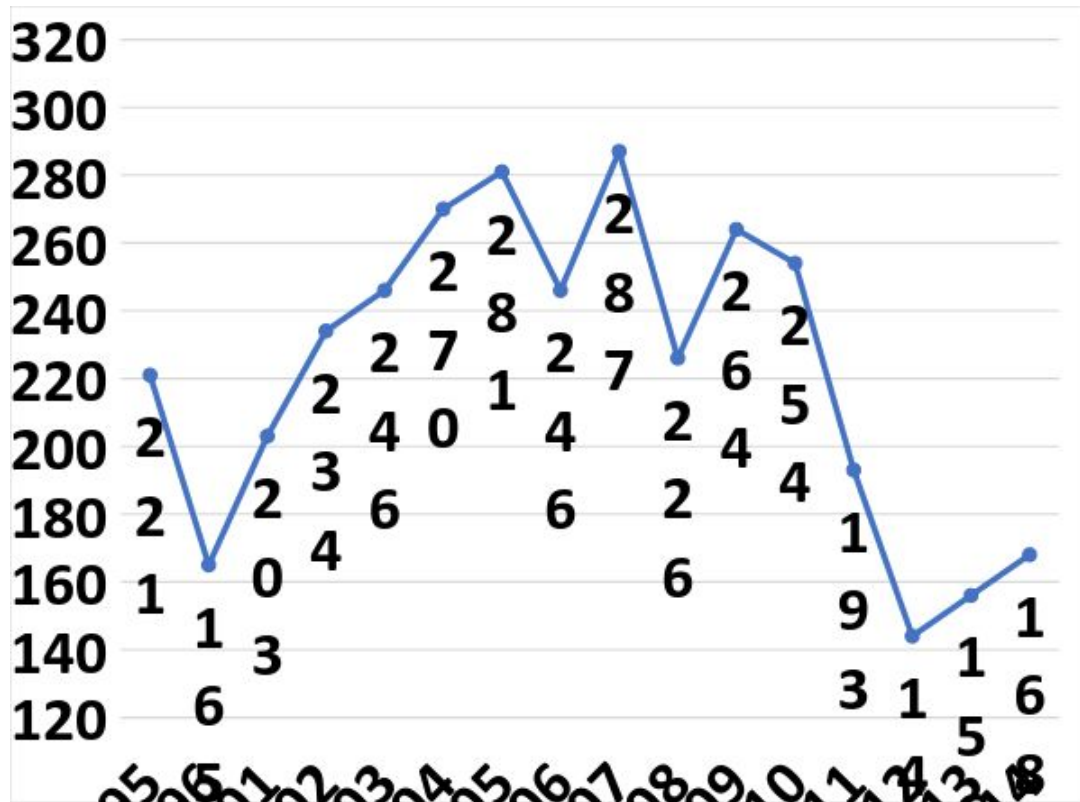
Rusiyanın R&D xərclərinin ÜDM-də payı

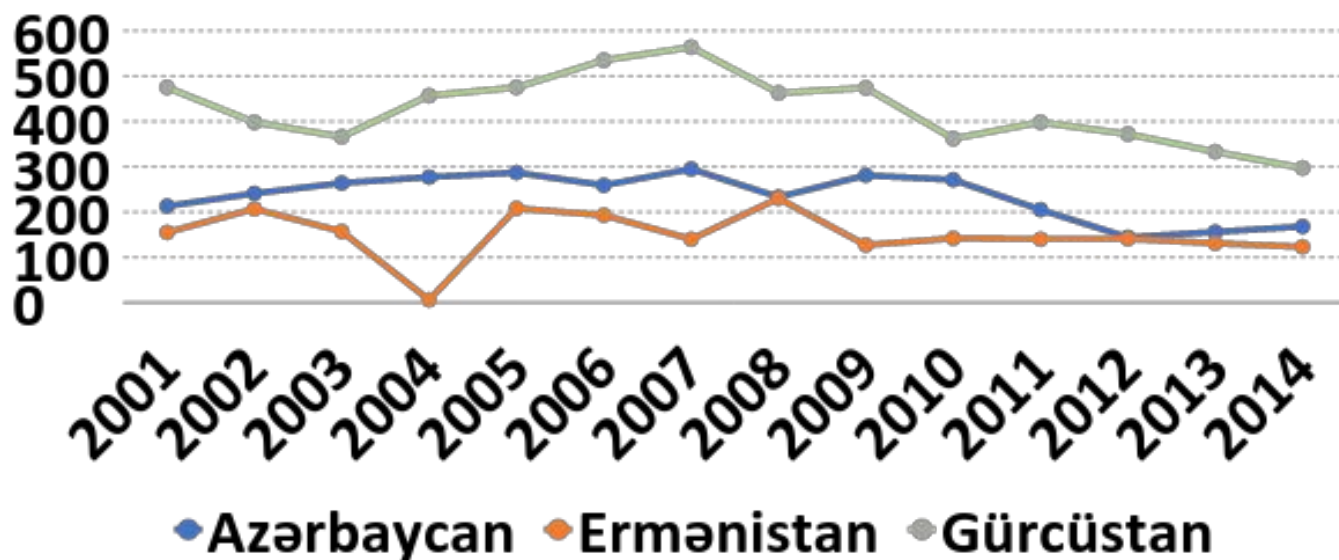
Türkiyədə innovasiya (R&D) xərclərinin ÜDM-də payı (%)

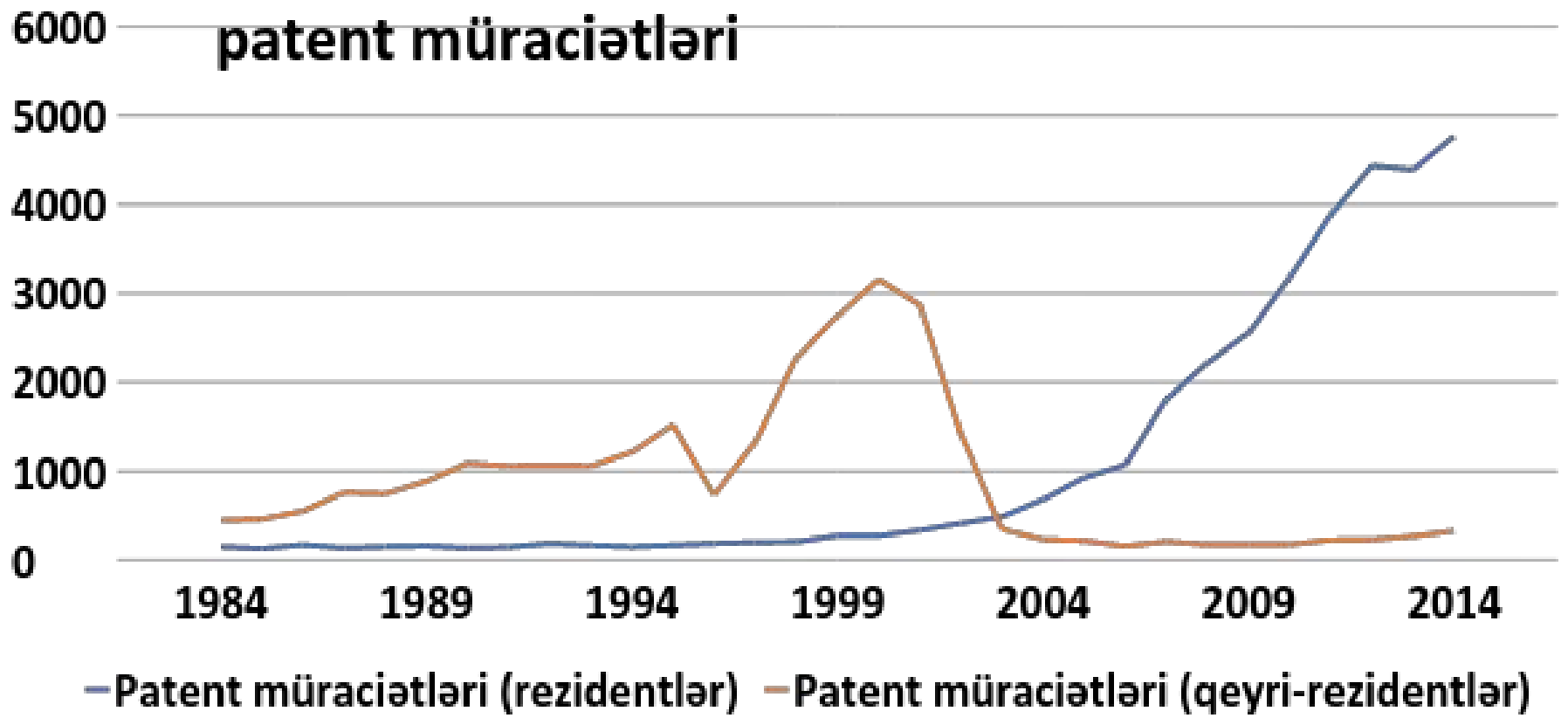
Azərbaycanda rezidentlərin patent müraciəti

Cənubi Qafqaz ölkələrinin patent müraciətləri (rezidentlər və qeyri-rezidentlər birgə)

Türkiyədə rezident və qeyri-rezidentlərin patent müraciətləri

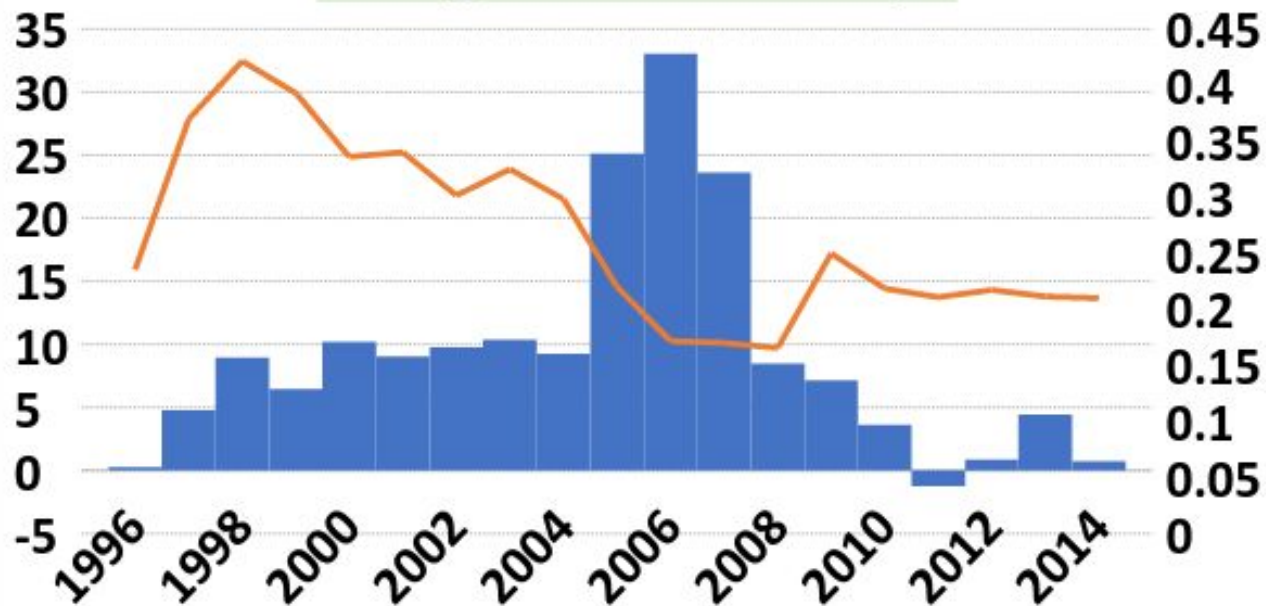

Dövlət innovasiya siyasəti və özəl sektor şirkətləri

- Tədqiqatlar göstərir ki, öz “R&D” büdcələrinin 25%-dən daha çoxunu müxtəlif təyinatlı proqram təminatına ayıran şirkətlərin gəlirləri rəqiblərinə nisbətən daha yüksək tempə artır.
- Dünyanın ən çox R&D xərcləmələri olan 1000 iri korporasiyanın innovasiya (R&D) xərcləmələri 2016-cı ildə 0.04% artaraq **680 milyard dollara** çatıb.

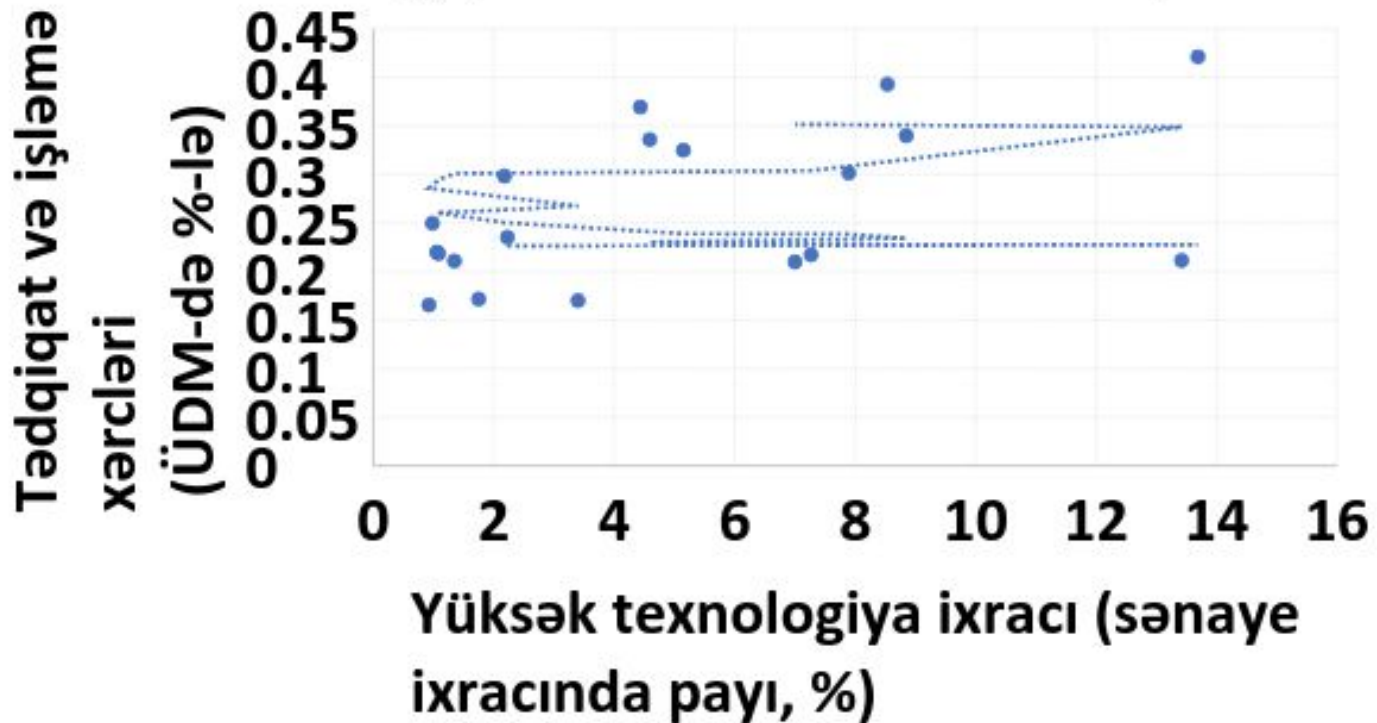
2016-cı il sıralaması	Şirkət	Ölkə	Sənaye	İnnovsiya (R&D) xərcləri (mlrd.\$)
1	Volkswagen	Almaniya	Avtomobil	13.2
2	Samsung	Cənubi Koreya	Kompyuter və elektronika	12.7
3	Amazon	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12.5
4	Alphabet	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12.3
5	Intel Co	ABŞ	Kompyuter və elektronika	12.1
6	Microsoft	ABŞ	Proqram təminatı və internet	12
7	Roche	İsevçrə	Səhiyyə	10
8	Novartis	İsveçrə	Səhiyyə	9.5
9	Johnson & Johnson	ABŞ	Səhiyyə	9
10	Toyota	Japoniya	Avtomobil	8.8
11	Apple	ABŞ	Kompyuter və elektronika	8.1
12	Pfizer	ABŞ	Səhiyyə	7.7
13	General Motors	ABŞ	Avtomobil	7.5
14	Merck	ABŞ	Səhiyyə	6.7
15	Ford	ABŞ	Avtomobil	6.7
16	Daimler	Almaniya	Avtomobil	6.6
17	Cisco	ABŞ	Kompyuter və elektronika	6.2
18	AstraZeneca	Britaniya	Səhiyyə	6
19	Bristol-Myers Squibb	ABŞ	Səhiyyə	5.9
20	Oracle	ABŞ	Proqram təminatı və internet	5.8

Milli gəlir və innovasiya

- Adambaşına düşən ÜDM-in illik artım tempi (%)
- R&D xərcləmələrinin ÜDM-ə nisbəti (%)

Innovasiya xərcləri (R&D) və yüksək texnologiya ixracı arasında əlaqə

MÖVCUD İNNOVASIYA SİYASƏTİ

Azərbaycanın dövlət sənədlərində innovasiya siyasəti tədbirləri

- *“Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi” (06.12.2016)*
- *“Elm haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (14.06.2016)*
- *“Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı” (26.12.2014)*
- *“İnformasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya” (02.04.2014)*
- *“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası” (29.12.2012)*
- *“Təhsil haqqında” Qanun (19.06.2009)*
- *“Azərbaycan Respublikasında ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Proqram” (18.02.2003)*

İnnovasiya siyasətini həyata keçirən dövlət qurumları

- İqtisadiyyat Nazirliyi
- Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi
- Müəllif Hüquqları Agentliyi
- Elmin İnkişafı Fondu
- İnformasiya Texnologiyalarının İnkişafı Dövlət Fondu
- İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi
- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası

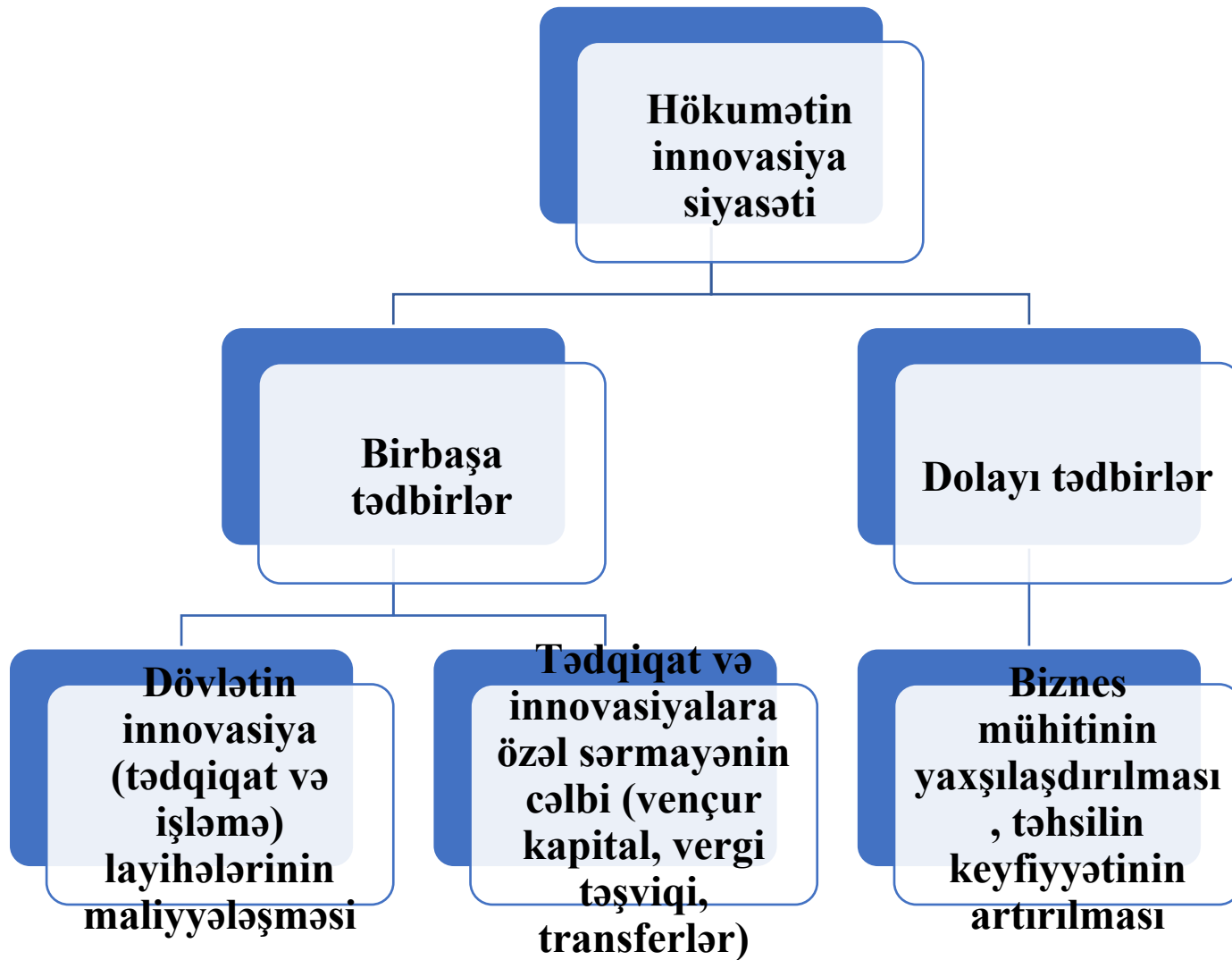
Innovasiya siyasətinin mövcud problemlər (1)

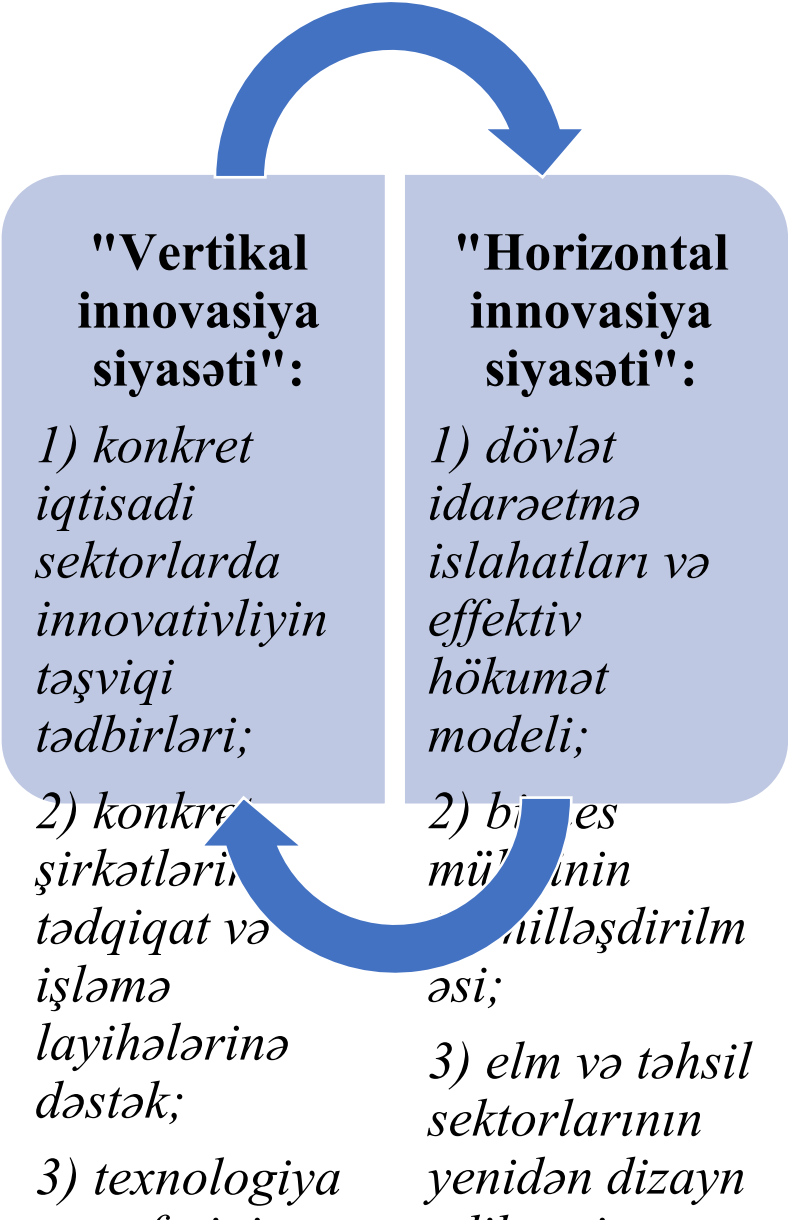
- *Müxtəlif normativ-hüquqi aktlarda innovasiya fəaliyyətinin təşviqi və tənzimlənməsi, bu sahədə dövlət siyasətinin prinsipləri barədə bir qədər fragmentar müddəalar var.*
- *Qanunvericilik aktları və dövlət proqramlarında innovasiya fəaliyyəti və dövlət innovasiya siyasəti ilə bağlı vahid anlayışlardan istifadə edilmir.*
- *Tədqiqat və işləmələrə investisiya təmin etmək üçün stimullaşdırıcı tədbirlərin konkret olaraq hansı tədbirlər olduğu göstərilməyib (sadəcə ümumi şəkildə güzəştlər və imtiyazlar kimi qeyd edilir).*
- *Azərbaycanın dövlət proqramları innovasiya siyasətinin orta və uzun müddətli məqsədlərini tam şəkildə açıqlamır, həyata keçirilməli olan tədbirlər konkret deyil ümumi təsviri bir şəkildə hətta konkret dövrün iqtisadi situasiyası bəzən nəzərə alınmadan ifadə edilir.*

İnnovsiya siyasətinin mövcud problemlər (2)

- *Sadəcə yüksək texnologiyalara və innovativ iqtisadiyyat quruculuğuna əsaslanan ümumi məqsəd və tədbirlərdən daha çox ölkə iqtisadiyyatındakı mövcud durum nəzərə alınmaqla fərqli iqtisadi senarilərə əsaslanan daha realist tədbirlər planı təqdim edilmir.*
- *Orta texnologiyalı məhsullar istehsal etmədən birbaşa yüksək texnologiyalı məhsulların istehsalı hədəfi indiki maliyyə və fiskal dayanıqlılıq böhranı dövründə bir qədər çətinidir.*
- *Konkret innovasiya siyasəti tədbirlərinin icrası üçün tələb olunan maliyyə və insan resurslarının qiymətləndirilməsi təqdim edilmir və gözlənilən nəticələr hər bir tədbir üzrə ayrılıqda analiz edilmir.*

ALTERNATİV SİYASƏT TƏKLİFLƏRİ

**"Vertikal
innovasiya
siyasəti":**

*1) konkret
iqtisadi
sektorlarda
innovativliyin
təşviqi
tədbirləri;*

*2) konkret
şirkətlərin
tədqiqat və
işləmə
layihələrinə
dəstək;*

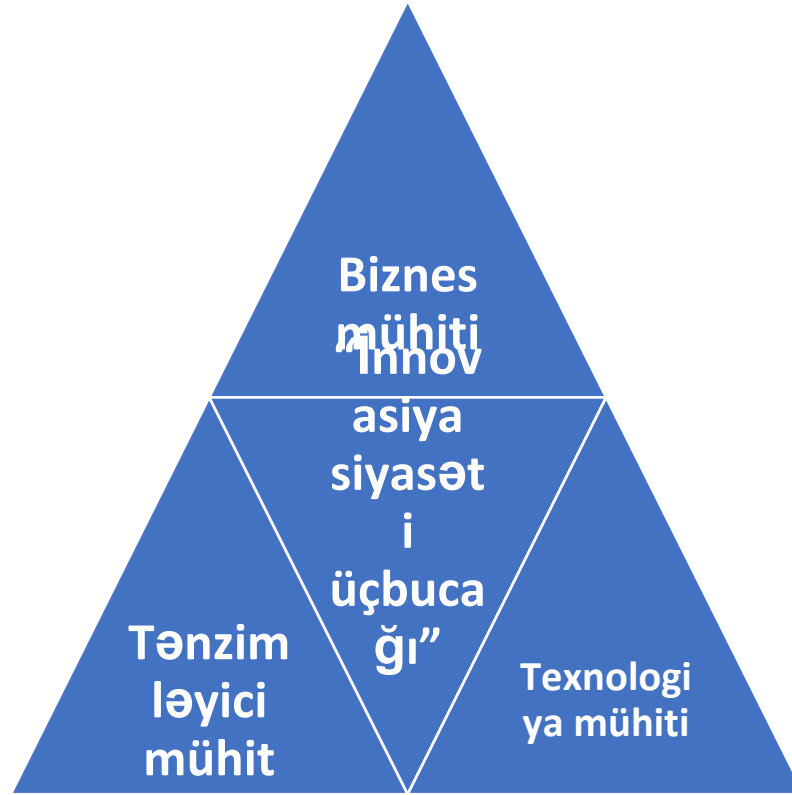
3) texnologiya

**"Horizontal
innovasiya
siyasəti":**

*1) dövlət
idarəetmə
islahatları və
effektiv
hökumət
modeli;*

*2) biznes
müəssisələrinin
səmərəlilişdirilməsi;*

*3) elm və təhsil
sektorlarının
yenidən dizayn*

“İnnovasiya siyasəti üçbucağı”

- *Biznes mühitin elementləri: rəqabət mühiti, maliyyəyə çıxış imkanları, kapital bazarı, menecment vərdişləri;*
- *Tənzimləyici mühitin elementləri: ticarət rejimi, pro-innovativ vergi sistemi, qanunun aliliyi və şəffaflıq, biznesə başlama və əmək bazarının tənzimlənməsi;*
- *Texnologiya mühiti: işçi qüvvəsinin təhsili və texnoloji vərdişləri, texnoloji tədqiqat və ideyaların kommersiyalaşması infrastrukturunu, rəqəmsal texnologiya infrastrukturunu və ekosistem.*

Innovasiya siyasətinin mümkün məqsədləri və effektivlik faktorları

- Dövlətin innovasiya siyasətinin 1-ci məqsədi *firmaların texnologiya absorpsiyası kapasitəsini daha da artırmaq*, 2-ci məqsədi isə ümumi *“innovasiya ekosistemi”nin («supply-side», «demand-side», «supporting»)* yaradılması ola bilər.
- Bu zaman innovasiya siyasətinin effekti 3 amildən asılıdır: *(1) yüksək səviyyəli dövlət idarəetməsi və effektiv koordinasiya mexanizminin qurulması; (2) inzibati prosesin sadələşdirilməsi; (3) innovasiya aktorları arasında əlaqələrin qurulması və gücləndirilməsi.*

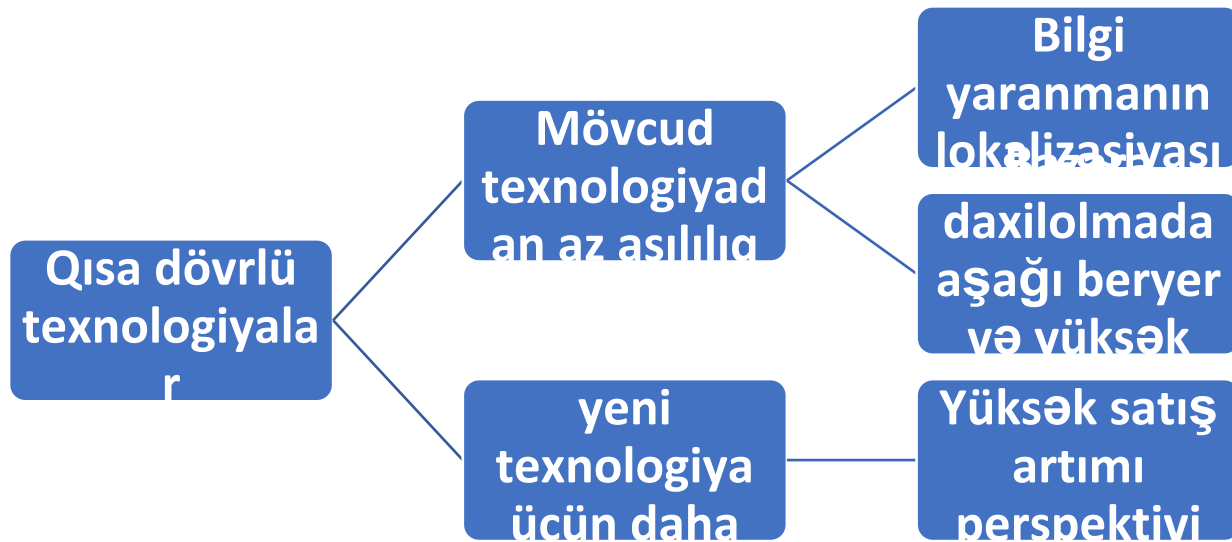
Innovasiya siyasətinin iqtisadi və maliyyə alətləri (1)

- *Fundamental və ya sənaye sahəsində tətbiqi tədqiqatlara və işləmələrə (R&D) rəqabət əsaslı maliyyələşmə;*
- *Texnologiya transferinin dəstəklənməsi və patentləşdirmənin xərcinin azaldılması;*
- *Elm və sənayenin əlaqələrinin möhkəmlənməsi üçün birgə “R&D” layihələrinə grantların verilməsi;*
- *Klasterləşmə siyasəti, innovasiya vauçerlərinin tətbiqi, texnologiya platformaları və forumları;*
- *Özəl sektorun tədqiqat və işləmə (innovasiya) layihələrinin və fəaliyyətlərinin maliyyələşməsində risklərin bölgüsü, güzəştli borclanma, zəmanətli kreditləşmə və subsidiyalaşma mexanizmlərinin tətbiqi;*

Innovasiya siyasətinin iqtisadi və maliyyə alətləri (2)

- *Texnologiyaların yayılmasına dəstək sxemlərinin qurulması və texnologiya uyğunlaşdırılması xidmətləri;*
- *Özəl firmalara tətbiq etdikləri innovasiyalara görə vergi güzəştlərinin edilməsi;*
- *Vençur və “ilkin kapital”a (“seed capital”) dövlət dəstəyi;*
- *Tədqiqat təşkilatlarına və universitetlərə rəqabət əsaslı olmayan institusionallaşma üçün maliyyə dəstəyi (“block grants”);*
- *Yerli innovativ həllərə və məhsullara dövlət satınalmalarında üstünlük verilməsi.*

**Prioritet texnologiya sahələri hansılar olmalıdır?
Alternativ texnoloji innovasiya öncəliyi:
qısa dövrlü (tsikli) texnologiyalar**

Cənubi Koreya və Tayvan təcrübəsi əsasında qısa dövrlü texnologiyaların bəzi nümunələri bunlardır: elektrik yarımqeçiricilər, televizorlar, tranzistorlar, bərk diodlar, quru nəqliyyat vasitələri, işıqlandırma vasitələri, statik məlumat saxlama qurğuları, maqnit dinamik məlumat saxlama cihazları.

Tapıntılar

- Ölkədə maddi rifah (adambaşına düşən milli gəlir) artan dövəmdə innovasiya xərcləri nəinki müvafiq templərlə artmayıb, tam əksinə bu xərclərin ÜDM-də xüsusi çəkisi daha da azalıb.
- Orta gəlirli ölkədən yüksək gəlirli ölkəyə çevrilmək üçün yeni texnologiyaların daha intensiv bazara daxil olduğu qısa patent dövrünə və ya tsiklinə malik texnologiyalar (“short-cycle technologies”) üzrə ixtisaslaşmaq önəmlidir.
- Azərbaycanın dövlət proqramları innovasiya siyasətinin tədbirlərini ümumi şəkildə ifadə edir, qurumlar üçün əsas performans göstəriciləri (“*key performance indicators*”) tətbiq edilmir.

Tövsiyələr

- Dövlət innovasiya siyasətinin məqsəd və hədəflərinin aydın ifadə edildiyi, vertikal və horizontal innovasiya siyasəti tədbirlərinin hər bir məsul qurum üzrə konkret dövr üçün göstərildiyi dövlət innovasiya strategiyası hazırlanmalıdır.
- İnnovasiya siyasəti bütün hökumətin öhdəliyinə çevrilməli, innovator fərd və şirkətləri müəyyən edən və dəstəkləyən mexanizmlər hazırlanmalı, vençur kapitallaşması üçün zəruri normativ hüquqi baza formalaşdırılmalıdır.
- Dövlət innovasiya siyasətində “dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı”nı (*public-private partnership - PPP*) təşviq etməlidir. İnnovasiya strategiyası bazarın tələblərinə və istehlakçıların gözləntilərinə uyğun qurulmalıdır.
- Həm özəl, həm də dövlət sektorunun tədqiqat və işləmə xərclərinin artımı stimullaşdırılmalı, təhsil sistemi innovativ düşüncəni dəstəkləyəcək bir şəkildə yenidən dizayn edilməli, xarici ticarət və investisiya axını liberallaşdırılmalıdır.
- İnnovasiyalar həm texniki riskləri (*yeni texnologiya hazırlamaq mərhələsində ortaya çıxır*), həm də bazar risklərini (*məhsulun satışı və istifadəsi mərhələsində ortaya çıxır*) həll etməyə yönəldilməlidir.

İnnovativ iqtisadiyyatın qurulması və effektiv dövlət innovasiya siyasəti üçün “innovasiya eko-sistemi” çərçivəsində tövsiyyə edilən qısa, orta və uzun müddətli tədbirlər:

İnnovasiya siyasəti tədbirləri	Qısa müddətli dövrdə (1 ilə qədər)	Orta müddətli dövrdə (1-5 il müddətində)	Uzun müddətli dövrdə (5 ildən artıq)
“İnnovativ fərd” üçün	1. “2018-2025-ci illər üzrə Dövlət İnnovasiya Strategiyası” və dövlət proqramlarının hazırlanması	1. İnnovativ start-up layihələrinin maliyyə-ləşdirilməsinin yeni rəqabətli mexanizminin hazırlanması	1. Orta və ali təhsil sisteminin interaktiv, öyrənmə əsaslı (“learning-centered”) yenidən dizaynı
	2. Doktorantura və magistratura pillələri üçün elmi tədqiqatlar təqaüd proqramları	2. “Əksinə Beyin Axını” Dövlət Proqramı (“Counter Brain Drain”) hazırlanması	2. Hər il ən azı 1000 gənc və orta yaşlı texnoloji işçiləri AB ölkələrinə təcrübəyə göndərmək
	3. R&D və innovasiya sahəsindəki işçilər üçün yeni əmək haqqı və pensiya təminatı	3. Universitetlərdə icbari peşə staj proqramlarının hazırlanması və tətbiqi	3. Keyfiyyətli insan resursu təminatı üçün bütün bölgələrdə təlim mərkəzlərinin qurulması
	4. Açıq İnnovasiyalar üzrə “Start-up” turlarının bütün bölgələr üzrə təşkili	4. İnnovasiya infrastrukturunu subyektləri və ticariləşmə ehtimalı yüksək patentlərin vahid reyestri	4. Texniki və təbiət elmlərində dövlət hesabına xaricdə təhsilin davamlılığı

“İnnovativ şirkət” üçün	1. “2018-2025-ci illər üzrə Dövlət İnnovasiya Strategiyası” və bundan irəli gələn dövlət proqramlarının hazırlanması və qəbulu	1. Tədqiqat və işləmə xərclərini (R&D) müəyyən edilmiş nisbətlərdə artıran şirkətlərə vergi və digər güzəştlərin verilməsi mexanizmi	1. Beynəlxalq miqyasda markalaşma potensialı olan yerli şirkətlərin və onların məhsullarının dəstəklənməsi (“AzQuality” modeli)
	2. Texnoloji transfer məmullatlarının idxalına vergi güzəştləri	2. Vergi krediti (“tax credit”) tətbiqinin tətbiqi	2. Tədqiqat və işləmə xərclərinin (R&D) ÜDM-dəki payının 2025-ci ilə qədər 1.5%-ə çatdırılması
	3. Bütün regionlarda Texnoloji Transfer Mərkəzlərinin əsasının qoyulması	3. “Vençur kapitalı haqqında” Qanun layihəsi hazırlanması	3. Beynəlxalq donorlarla birgə “Vençur Kapital İnvestisiya Proqramı”nın həyata keçirilməsi
	4. Texnoloji Transfer Mərkəzlərinin nümunəvi əsasnaməsi hazırlanması	4. Ən azı 2 regionda pilot Texnoloji Transfer Mərkəzinin qurulması	4. Bütün regionlarda Texnoloji Transfer Mərkəzlərinin qurulması

“İnnovativ dövlət” üçün

1. İnnovasiya strategyası üçün qarışıq (dövlət və özəl sektor, akademik sektor və vətəndaş cəmiyyəti) komissiya	1. “2018-2025-ci illər üzrə Dövlət İnnovasiya Strategiyası” və bundan irəli gələn dövlət proqramlarının hazırlanması və qəbulu	1. Elm, Sənaye və Texnologiya Nazirliyinin yaradılması və regional innovasiya - bilik mərkəzlərinin qurulması
2. “İnnovasiya fəaliyyəti və dövlət innovasiya siyasəti haqqında” Qanun layihəsi	2. VXSİDA-nın İnnovasiyalar Mərkəzinin bölgələr üzrə sosial innovasiya müsabiqələri	2. Qlobal innovasiya indeksində Azərbaycan-ın ilk 50 ölkə sırasına daxil olması
3. Milli innovasiya sisteminin “əsas performans indikator-ları”nın hazırlanması	3. Dövlət idarəetmə aparatının “çeviklik, yenilikçilik, açıqlıq” prinsipləri ilə davamlı struktur islahatları	3. Cənubi Qafqaz və Orta Asiyanın orta texnologiya tutumlu məhsullarda əsas istehsal mərkəzinə çevrilmək
4. Dövlət universitetlərinin tədris proqramına “TRİZ metodu”- nun salınması	4. “TRİZ metodu” əsasında “İctimai Yaradıcılıq Mərkəzi”-nin qurulması	4. Bütün bölgələrdə “Gənc İxtiraçılar Məktəbi”nin açılması
5. Daha dar ixtisaslaşmalı texnopark və innovasiya zonaları barədə müzakirələr	5. Qlobal rekinqlərdə universitetlərimizin reytinginin yüksəlməsi	5. İxtisaslaşmış tədqiqat universitetinin fəaliyyətə başlaması

Təşəkkürlər

Kənan Aslanlı